

ДОБРОЧЕСНІСТЬ ЯК НЕОБХІДНИЙ ЕЛЕМЕНТ ОСВІТНІХ ПРОГРАМ ЕКОНОМІЧНОЇ НАПРАВЛЕНОСТІ

Коровіна Н.В.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії
та економічних методів управління*

*Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
м. Харків, Україна*

Найближчі роки будуть наповнені відбудовою і відновленням життя в Україні, що передбачає більшу ніж будь-коли кількість проєктів, які потрібно планувати, реалізовувати та контролювати. Ризики на всіх цих етапах теж ростуть і ускладнюються. Вкрай необхідні різноманітні та у великій кількості матеріально-фінансові ресурси і професіонали для здійснення всіх проєктів. Але, що не менш важливо, кожен із них на своєму місці має діяти на засадах доброчесності.

Коли ми говоримо про доброчесність у рамках країни, ми розуміємо, що вона має бути обов'язково підтримана усвідомленим, добре організованим та ефективно реалізованим громадським контролем. При цьому суспільство має не тільки розуміти важливість такого контролю, воно має отримати необхідні знання, а також познайомитися з існуючими інструментами для здійснення подібних функцій та набути навичок реалізації різних форм та етапів громадського контролю, щоб Україна справді отримала очікуваний від відновлення країни результат.

Ми вважаємо, що вищі навчальні заклади тут можуть і повинні відіграти значну роль. Студенти як соціальна група поєднують у собі низку незамінних якостей: сильне щире бажання змінювати світ на краще; живий інтерес до нового знання та практик; готовність задавати питання, ставити під сумнів існуючий порядок та витрачати свій час на реалізацію суспільно значущих проєктів; активну громадянську позицію, природне прагнення до знаходження однодумців та участі у соціальних групах, до професійного розвитку не лише себе, а й себе у команді; сприйняття як дуже значимої цінності своєї здатності домагатися видимих результатів та усвідомлення власного внеску у позитивні зміни довкола себе.

Одночасно ВНЗ мають й іншу найважливішу складову процесу, а саме ресурси, які або вже є, або можуть бути залучені для впровадження різних елементів навчання та виховання доброчесності. Щоправда, у

цьому плані теж необхідно розуміти, що всі ці ресурси є в дуже різній кількості та якості, і потрібні значні зусилля та час для їхнього переведення з потенційного стану до реального капіталу. Незважаючи на те, що всім очевидно, що сумлінність виконання своїх функцій є природною запорукою розвитку країни, проте ми рідко про це говоримо на своїх заняттях, ще рідше приділяємо спеціально виділені години на ці теми і, наскільки мені відомо (хотілося б помилятися), не включаємо доброчесність як одну з необхідних компетенцій до освітніх програм.

У зв'язку з цим для реалізації ідеї більш активного навчання доброчесності викладачам потрібна серйозна методична робота з переробки/підготовки нових лекцій та семінарів. Більше того, буде корисна спеціалізована програма з навчання викладачів у цих питаннях, передача їм вже існуючих напрацювань. Крім того, і на наступних етапах важливо проводити реальні заходи, на яких викладачі та працівники університету зможуть ділитися методичними напрацюваннями, конкретними планами занять та лекційними матеріалами, позитивним та негативним досвідом, спільно знаходити вирішення складних методичних завдань, створювати професійне середовище для подальшого індивідуального та колективного розвитку у напрямі підвищення доброчесності в освіті та суспільстві. Аналогічно потрібен достатній час для планування та організації позааудиторної діяльності студентів із соціального аудиту тощо.

При цьому хочу особливо наголосити, що саме факультети економічного спрямування можуть стати центральним елементом подібних університетських ініціатив. Саме тут і дають, і отримують знання, як формулювати місію та ставити цілі, аналізувати соціально-економічні проблеми та будувати «дорожні карти», як планувати проекти та прогнозувати результати, проводити економічні та фінансові розрахунки і трактувати їхні результати, керувати процесами, кадрами та ризиками, враховувати всілякі чинники та цінувати всі види капіталу, у тому числі соціальний, та багато іншого, без чого не буває успішного громадського контролю.

Саме при вивченні економічних дисциплін наочно видно, чим може обернутися, наприклад корупція і навіть розрахувати її наслідки для країни. Саме тут досить просто впести елементи навчання доброчесності в полотно дисциплін, що викладаються, наситивши їх практичними прикладами. Саме студенти економічних спеціальностей будуть потрібні в будь-яких проектах суспільного контролю, оскільки ті часто передбачають «читання» та розуміння різного рівня бюджетів і різного роду фінансової звітності, моніторинг процесів та аналіз трудових відносин, важливі і їхнє вміння працювати з різними стейкхолдерами, провести переговори задля досягнення суспільно

значущих результатів, донести результати своїх контрольних досліджень, пропозицій щодо покращення ситуації та/або вже готовий результат по вирішенню проблеми до всіх зацікавлених груп.

Проте діяльність з навчання та підтримання сумлінності доступна всім факультетам, більше того, передбачає взаємовигідну участь у міжфакультетських та навіть міжвузівських проектах. Наприклад, моніторинг будівництва або реконструкції будь-якого об'єкта може передбачати правильне здійснення запитів до органів місцевої влади (у чому найкраще допоможуть юридичні спеціальності); відстеження правильності інженерних розрахунків, якості матеріалів і безпеки конструкційних рішень (не обійтися без залучення фахівців фізико-технічних, інженерних, будівельно-архітектурних та інших подібних спеціальностей); аналіз доступності, прозорості та захищеності даних у відкритому доступі (у чому добре розуміються інформаційно-комп'ютерні спеціальності); оцінку сприятливості середовища для людей, що живуть або працюють у приміщенні (у цьому професійно проконсультують хіміки, медики, біологи, валеологи, психологи тощо); і ніяк не обійтися без правильно і привабливо написаного тексту проекту, звіту чи статті, а можливо і публічної презентації результатів дослідження та діяльності для локальних/національних/міжнародних інформаційних ресурсів (з чим допоможуть студенти різноманітних філологічних, театральних, дипломатичних інститутів тощо). І це далеко не всі спеціальності, які можуть бути залучені до різних проектів. Адже об'єктів для громадського контролю безліч! Кожен факультет/вуз/консорціум вузів може вибрати той варіант, який їм більше підійде і який актуальніший на поточний момент.

Поки що в освітньому полі України поняття «добročесність» зустрічається у переважній більшості лише у словосполученні «академічна добročесність». Але зараз, як ніколи раніше, необхідно значно ширше розуміти її та приділяти увагу її вихованню та навчанню, тим більше, що на це є запит у самої молоді та у суспільстві в цілому. Це можуть бути як невеликі акценти в темах різних дисциплін, що вже читаються, або виділення окремих тем і навіть невеликих дисциплін, або введення додаткових годин у кураторській роботі, або діяльність в рамках існуючих або нових студентських клубів, університетських проектів, можлива також співпраця факультету/університету з вже існуючими недержавними організаціями, які здійснюють громадський контроль, та багато інших варіантів.

Головне, що навчання добročесності має передбачати поєднання теорії з практикою, бачення проблем, конкретні дії щодо їх вирішення, відстеження студентами результатів та запобігання поновленню проблемних ситуацій. Важливо привчати студентів, що кожен може

брати участь у соціальному аудиті, озброїти їх знаннями, навичками, цінностями та мотиваціями, які допоможуть їм у своїй професії, громадянській позиції та загалом у житті дотримуватися принципів доброчесності.

При цьому підкреслимо, що навіть якщо не вдасться терміново налагодити роботу в цьому напрямку, всебічна реалізація в освітньому процесі принципів доброчесності все одно принесе позитивні результати в середньостроковій та довгостроковій перспективі. Університети мають свою певну частку відповідальності за те, що буде з країною в майбутньому. Ті, кого ми сьогодні навчаємо, вже сьогодні є громадянами країни, а післязавтра зростатимуть кар'єрними сходами і займатимуть високі і дуже високі посади, що передбачають прийняття рішень на своєму рівні, задають норми поведінки і сприйняття як норми доброчесну або недобросовісну поведінку у своєму середовищі та в цілому в нашій країні. Освітні установи повинні докладати всіх зусиль, щоб забезпечити дипломованих фахівців мотивацією, цінностями, компетенціями для виконання своїх обов'язків доброчесно і для недопущення недобросовісних дій у зоні своєї особистої та суспільної відповідальності.